

Aknai Tamás

A pálya kezdete

Adatok Csorba-Simon László festőművész életrajzához

Van egy, a Magas-Tátra alatt fekvő község, Csorba, amelynek első írásos említése 1280-ból való. A település legrégebbi neve - Corba - valószínű földrajzi helyzetével függ össze - a Magas- és az Alacsony-Tátra közötti „csorbában” található. A falu a lipcsei Bogomir erdejében létesült, később a Szentiványi, Szmrecsányi és Bánó család birtoka volt (ezek Bogomir gróf családfájának három ága). A három alapító család szimbolikusan három csillaggal van jelen a község címerében. A Bánó család sarjának, a későbbi Csorba-Simon László festőművésznek a nevében érdekesen kapcsolódik össze mindez. A tapolylucskai és kükemezei Bánó-család ősi székhelye Sáros vármegye. Yssabor, vagy Vizibor néven 1170-1230 körül kezdődik a „Bánók” története. Házasság révén került Felsőmocsoládra a Bánó család, s ez a familia határozta meg a község életét hosszú időn át. 1910-ben a Bánóknak 2500 kataszteri hold földjük volt. Az 1943-ban született festőművész Csorba-Simon László a felsőmocsoládi kastélyban volt kisgyerek.¹ A földbirtokos Bánó Iván első unokájaként nagy szeretet övezte élete első 5-6 esztendejében. Azután jött az államosítás, a kitelepítés, az örökbefogadás és mindaz, ami egy serdülő számára olyan élmények sora, amelyek a genetikai meghatározottság mellett a személyiség kialakulását lényegileg meghatározó tényezőkké váltak. 2007. július 7-én is volt egy Bánó találkozó Mocsoládon.² Itt – Csorba-Simon erre vonatkozó levelének közlése szerint a következő anekdota hangzott el egy öreg rokontól, aki ma is Sáros megyében él az egyik ottani Bánó kúriában. A XIX. század második felében a Szinyei és a Bánó birtokok, Jernye és

Osztópataka környékén szomszédosak voltak. Az egyik Bánó földje igencsak el volt hanyagolva és teli volt gazzal, pipaccsal. Szinyei ide vitte ki modelljét a pipacsos mezőre és itt festette a *Pacsirta* című festményét. Az illető Bánó a „távol rokon”, a földbirtokos szomszéd így fakadt ki, miután Szinyei Merse képe híresen sikeres lett és díjat is szerzett alkotójának: „Ez a művész Pál szomszéd azzal gazdagszik, amivel én a birtokos szomszéd elszegényedek. Ilyen hát a Bánó sors?!” (Mindez utalás a pipacs borította ugarra, no meg a dzsentrimentalításra – tette hozzá Csorba-Simon.)³

Csorba-Simon László a kortárs magyar vizuális művészet kivételes alakja. Különös mivoltát a művészet világában bevált ismertetőjegyek segítségével talán nem is lehetne megalapozni, ha a művészetben látszólag „kívül eső” minőségjegyek nem állnának oly mértékben a rendelkezésünkre, hogy velük a művészet és élet problematikus kapcsolatrendszerében Csorba-Simon László pozícióját kitüntetetté ne tehetnénk. Tudjuk, a művészet világában éppenhogy a nem megszokott, a soha nem ismétlődő eredetiség, egyediség, kivételesség a figyelmet követelő norma. Ilyenformán, akit művészként tekintünk, valami módon rendelkezik a jelzett vonásokkal.

Csorba-Simon László tehát nem kizárólag azáltal kelti fel érdeklődésünket, hogy művészként tevékenysége jellemezhető az említett minőségjegyekkel és nem csak azon általában elfogadott-eltárt tény alapján, hogy ő is – mint a többi művész többnyire - éjeket nappallá tevő folyamatosságban hozta létre korántsem befelé, de már így is, jelenleg is teljesen tetsző

életművét. Hanem azért, mert az általa kitöltött művészbeállítódás izgalmasan expanzív és a festői elhivatottság intenzitásával egyenértékű energiát közöl a „nem művészeti” típusú megújulás-felszabadulás irányába, mely energiák aztán onnan mintegy visszaverődve megsokszorozódó nyalábokban csapódnak a tényleges művészeti megnyilvánulások szokott közegébe.⁴

Látjuk: megvalósított, és korántsem csak képszerű, vizuális jelszerű munkái zavarba ejtő, és külső-belső magyarázatokat, mi több, tisztázásokat követelő rítusaival kissé átrendezik a cikkíráshoz kötött szerepgyakorlatokat is. Egy tanulmány magakelletően kedvcsináló módszerei közül alighanem tévedés lenne most azt az „alkotó típusú” mintát választani, ami maga is leleményes önértékével teszi-teheti kerekké a számbavételt, a dolgozatba foglalt tartalmakat, amelyeknek ekképpen részévé válhat. Jómagam tehát távoli, de egyáltalán nem idegen pályatársként csupán be szeretném ebben a munkában mutatni Csorba-Simon Lászlót, a szeretettel, tépelődéssel, bizonytalanságokkal és nagy bizonyosságokkal teli tevékeny embert, akinek annyiféle érdeklődése és annyiféle irányú cselekményes elköteleződése természetes kapcsolatokat talált a vizuális művészetekhez is. Cikkünk (merthogy számosan gyámolították elkészülését) elsősorban ennek az igen tömör, sokféle tudás-, tapasztalati és élménytartalomnak kívánja közreadni visszatekintő forrásait.

Csorba-Simon László tevékenysége – bár a történelmi időnek egy tágasabb szakaszát teszi művészettörténeti értékű dokumentumokkal megragadhatóvá – olyan párhuzamos, egy-

mástól eltérő jellegű tevékenység-, és alkotás-módokkal jellemezhető, olyan alkotói technikákkal és olyan művészi, valamint művészetén kívüli, ámde arra visszaható programokkal, amelyeknek együttállása igen nehezen teszi értelmezhetővé a művész személyiségéhez és formálódásához szükségszerűen tartozó esztétikai értékváltozást. Olyan módszert kell tehát választanunk, amelyben az „együttállás” felismertetése mellett az egymástól látszat szerint olykor nagyon távolra kerülő területek jellemzése is végezhető. Filozófiai és lélektani természetű problémákat, tematikai egységeket, poétikai megfontolásokat, szociális elméletet és terápiás gyakorlatot, tengernyi önemészti dilemmával teli önelemzést találunk az életrajz korántsem lapos történetei mellett, így célszerűnek mutatkozik ezek áttekintése után kísérletet tenni a művészettörténeti értékelésre. Bátorsággal csak így érzünk reményt valamiféle következtetésnek a kimondására, amit a maga fajlagos formájában csaknem éppúgy tagoltnak és teljesnek látunk, mint ahogyan Csorba-Simon László életművét. Annyi különbséggel, hogy míg az előbbi – az élettel szemben - valóban befejezett és „így csorba”, a másik, mert épül, gyarapodik, csorbaságában „megülését” létrehozója maga, Csorba-Simon László korlátozza.

„Szóval mit akar egy orvostanhallgató a művészettől? Inkább azt kérdezem, hogy miért kellett nekem érettségi után kanásznak szegődni, majd az állatorvosira menni, ahol életem első festményét a „Hajnali alkonyt” Apajpusztán festettem meg, és amit azonnal el is loptak tőlem?” – idézi egy levelében Csorba-Simon.⁵

Gyermekkori rajzai nem maradtak fenn. Megjegyzése szerint édesanyja művészi jelenléte elfojtotta saját kreatív ösztöneit és ellenállt a művészetnek azért is mert „Idegesítettek a művészek, édesanyám riválisait láttam bennük.” – írta Csorba rövid művészéletrajzában. Saját riválisát nevelőapjában a kaposvári Dr. Csorba Ede ügyvédben lelta meg. „Mint osztályidegen, megbélyegzett, X-es gyerekekben, kialakult valamiféle felsőbbrendűségi érzés. Lenéztem a prolikat, a komcsikat, és irigyeltem osztálytársaimat. Mindezt pedig mélyen titkoltam.” – mondta.⁶ Életének említésre méltó fegyvertényeként rögzítette, hogy 1957-ben friss személyazonossági igazolványa mellé vízi-jártassági bizonyítványt is szerzett Balatonföldváron. Önminősítése a tárgyban: „híresen jól vitorláztam.” Egy Csorba-Simonról készült, Kamondy Zoltán rendezte portréfilmnek (A futva festő magányossága) a tévedése folytán a „szakmában” elterjedt a nézet, hogy festeni az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetben kezdett, mint ápolott. 1959-ben ugyan igazolt vitorlásversenyző lett, ugyanekkor felvették a földvári Művész Klubba. Ahogy megjegyezte: „fantasztikus érzés volt, az egész városból, egyedül nekem adott meg ez. A srácok nagyon irigyeltek érte.”⁷ 1959-1961 között a vitorlás versenyzést tartotta legfőbb tevékenységének, visszamenőleg azonban a művészekkel történt találkozások jelentőségét elismeri. A Balatonnál találkozott Csavlek Andrással, aki festő lett és Ráday Mihállyal, aki ekkoriban művészettörténész hallgató volt, később filmes és városvédő politikus lett. A művészklubból aztán 1961-ben eltanácsolják

(ahogy levelében írta: „a kanászság miatt „), minthogy csak diákok, egyetemisták, diplomások lehettek klubtagok. Ugyanekkor, gimnazista korában, 1961-ben készítette életének első rajzos munkáját, a *Hittérítő* című karikatúrát egy kommunista agitátorról, aki egyik kezében a Bibliával, a másikban Marx Tőkéjével egyensúlyozott az „igaz utat keresve”. Az iskolatársak kitették a falújságra, ráírták, hogy *Hittérítő*, és ezért kapott egy igazgatói rovét. Csorba szerint a roví kézhezvétele után Merő iskolaigazgató megsemmisítette a munkát.

Első festménye 1963-ban született, a *Hajnali alkony Apajpusztán*, amit csoporttársa - akivel az Állatorvosi Egyetemre járt – ellopott, a kép eltűnt a szemünk elől. Ugyanebben az évben tette első „autóstoppos művészeti expedícióját”, amikor Balatonlelléről indulva végigjárta a dalmát tengerpartot Abbáziától Spliten keresztül Dubrovnikig. Csak művészeti eszközöket vitt magával. Az út során készült nagyszámú rajz is mind eltűnt.

1964-ben már Pécssett van, saját családot alapít és ekkor született meg első fia. 1966-ban a Pécsi Orvostudományi Egyetem a 48-as téri kollégiumának klubjában nyílt első kiállítása, amit Martyn Ferenc javaslatára Angyal Endre művészettörténész nyitott meg. 1968-ban ugyanitt újra kiállítást rendezett és azt is Angyal Endre vezette be.⁸

1967-ben készült a Pernecky Géza javasolta recept alapján saját freskótechnikájával az első *Önarcképe* (deklí, 100 x 70 cm). Ez az első olyan nagyobb méretű festménye, amin Pernecky receptjét alkalmazta. Ebből alakította ki

máig használt freskófestő technikáját. Véleménye szerint konstruktív szerkezetű, új szemléletű, figyelemre méltó alkotás volt. A kép egyébként Viktor Menysikov gyűjteményébe került.

Miklósvári Zoltán képszerkesztő jóvoltából a Pécsi Dunántúli Napló 1968-ban közli – első publikáció – a rajzát. A Művészeti Alapba 1968-ban jelentkezett először a Képzőművész Szövetség helyi szervezetének támogatásával (Bizse János, Kelle Sándor, Martyn Ferenc). Első, zsűrizett képeit bemutató nyilvános szereplése 1968-ban, a Kaposvári Megyei Tárlaton történt. 1968-ban részt vett a Pécsi Műhely közvetlen elődcsoportjának a pécsi Iparművészeti Stúdióknak első kiállításán a pécsi Technika Házában, ahol Csorba feljegyzései szerint Dombay Győző, Major Kamill, Swierkiewicz Róbert is szerepeltek.

1968-ban már, mint a Pécsi Orvostudományi Egyetem hallgatója ismétli meg a harmadik akadémiai évet, az ismétlésből következően megnő a szabad ideje és nézete szerint „ezzel függhet össze látványos művészi aktivitásom”. Anna utcai főbérletjének javsálatára és segítségével a püspökség jóvoltából birtokba veszi a Pilván féle romos házat a Kaposvári utcában. „A rendőrségi mace-rálás is ekkortól vesz célba engem. Ellenálló természetem (tudtomon kívül) összefüggésbe volt hozható azokkal a diákmozgalmi, Európa szerte fellángoló aktivitásokkal, amik az 1968-as évet jellemzik?” – kérdezi önmagától, de mintha maga is tudná, hogy a kisváros csendes kulturális állóvízében elsősorban választott életformája keltett zavarokat, legkevésbé sem mindaz, amit műalkotásokként ekkor tőle meg lehetett ismerni.

1969-ben elvégezte az egyetem negyedik évét, de nem szigorlatozik gyógyszerintanból és bőrgyógyászatból. Megismerkedett Veszelszky Sárával és édesapjával, a festő Veszelszky Bélával. 1969 őszén meghívták kiállítani a Műegyetemi Klubba, a Galéria 11-be és e budapesti tartózkodás után gyakorlatilag már nem is tért vissza Pécsre. Ez volt első fővárosi tárlata, amelynek tartama alatt „csövezett” Jáky Géza barátjának kollégiumi szobájában, Máté Péter társaságában. Itt kiállított és jelképes összegeként eladott képeinek árát mind elverte. Dr. Polony István főorvos készítetett egy dia-anyagot erről a kiállításról. Első külföldi kiállítása 1969-1970-ben Sopotban (Lengyelország) volt. Ekkoriban, 1970-72 között Major Kamillal közösen béreltek műtermet a Váci út 99. számú házban.⁹

Budakeszin készült első, spaklival felkent olajfestménye, a *Tűz*. (1970. 120 x 90 cm, vakrámára feszített vászon, olajfesték. Dr. Póka László főorvos tulajdona, Budapest).

Örökbefogadó apja, dr. Csorba Ede ügyvéd 1970-ben tervei szerint, elkészítetteti számára első igazi festőállványát. „Ez egy olyan stabil munka, hogy máig sértetlen és használható állapotban segíti munkámat. Állványom már 37 éves. Járt a Váci utat követően Budakeszin, Szigetmonostoron és kikötött a jelenlegi műtermemben Budapesten a Thököly út 35 szám alatt. Itt tanyázik 27 éve. Ugyanazon a helyen. A külalakja Bálint Endre nagy, fekete festőállványát mintázza.”¹⁰ Bálint Endrével egyébként a művészetpszichológus Mezei Árpád ismertette meg. Ugyanő hozta össze Pap Oszkárral (Japi), Mezei Ottóval, Korniss Dezsővel, Molnár Sán-

dorral és Magyar-Beck István kreatológussal.¹¹ A Lengyel Kulturális Központban rendezett kiállítását már Mezey Árpád nyitotta meg 1970-ben, amelyen egy lengyelországi tanulmányút során készült munkáinak összegző áttekintését adta. Az 1970-es esztendőben életművének alakulása szempontjából sok és egymásnak ellentmondó esemény van. Meghatározó élménynek tetszik a találkozás az ugyancsak pécsi születésű Gyarmathy Tihamérral, akit Major Kamillal kerestek fel. Csorba számára a kérdéseire adott Gyarmathy-féle válaszok hosszú időre emlékeztetések maradtak.¹² Ugyanebben az évben beválogatták munkáit az Ernst Múzeumban rendezett Stúdió '70 kiállítására, felvették a Fiala Művészek Stúdiójába, majd még ugyanebben az évben ki is zárják a Stúdióból. (Egyes nézetek szerint a kaposvári Szabados János és a pesti Bálványos Huba konfliktusa volt a döntés mögött. De azt is tudjuk, hogy amikor ezek az események zajlottak Csorba körül, a Stúdió vezetőségében felvetődött az a gondolat is, hogy inkább az autodidakta Banga Ferencnek kellene nagyobb esélyeket adni, mert Csorba Simont és Swierkiewicz Róbertet alapvetően „zűrés” alakoknak tekintették, ahol megfordultak, ott „balhékat” hagytak maguk után. Ezt tudták Pécstől – Kaposvártól – Szegedig – Miskolcig. Még ugyancsak 1970-ben a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban Major Kamillal létrehozták a Grafikai Műhelyt. A múzeum minden időszakos és állandó kiállítását ennek a műhelynek a tagjai tervezték, rendezték. Major Kamill disszidálásáig, 1972-ig dolgozott Csorba ebben a műteremben. Ennek a műhelynek a légköréből „nőtt

ki” többek között Benkő Viktor festőművész és Tettamanti Béla karikatúrista.. Csorba-Simon első művei közé a karikatúrához közelítő Hit-térítő tartozott. 1970-ben kiállított a Műcsarnok „Új Művek” elnevezésű tárlatán a Mózes című képével. A Mózes monotípiaváltozatát Nagy László beválogatta az Élet és Irodalomba és ugyanebben az évben jelent meg munkáiról az első nyilvános műkritika is Bojár Iván tollából. A balatonboglári Kinizsi-udvarban közös kiállításon vettek részt Dombay Győző, Csorba-Simon és Major Kamill. Valamilyest a Galántai György által szervezett Kápolnatárlatok ellenzékének számítottak munkáikkal, de másoknak sem volt elfogadható a tevékenységük, mert a következő kiállításon, 1971-ben a Kinizsi-udvart felgyújtották és ismeretlen tettesek megrongálták a képeiket. Csorba mély katolikus vallásosságának hatására nem állt be a kápolnában kiállítók sorába. „Hiába hagytam el látványosan a katolikus vallás szerinti életformát, 1961-ben, az érettségi követően, amikor kanász voltam, arra nem volt merszem, hogy a kápolna megszenteltelenítésében részt vegyek! Akkoriban ez nem volt tudatos, hanem csak egy ellenzéki viselkedés.” – írta levelében.¹³ Később, amikor 1980-1986 között a Mentonopon Csoportot működtette a budapesti Kulich Gyula téri pincében, ennek a csoportnak is kialakult az ellenzéke. „Ez vicces? Amikor az alternatív és a marginális elismertté válik, kitermeli az ellenzékét? Tehát, bennem van olyan indulat, hogy ellentmondok, ellenkezek, ellenzéki vagyok. Ettől értékelem nagyra, hogy ismét ka-

tolikus lettem. De ez úgy is értékelhető, hogy ellenzékbe vonultam.” – írta máshol.

Szembeszökő, hogy teljesítményei szerint az 1968-as évet átmenetek nélkül a 70-es követi. Ennek oka elsősorban az, hogy a naiv - szenvedélyes és kisvárosi művész attitűd helyére a hivatalos elismertség megszerzésének igénye kerül a célkeresztbe. Kereste az intézményeket, személyes és professzionális kapcsolatokat. 1968-ig művészi tevékenységét viszonylag könnyen lehet a mindennapi élet egyszerű és gyermeki tisztaságú stilizálásaival, mesehangulataival, minden tájékozódást nélkülöző „művészkedéseivel” az Art Brut jelenségkörébe sorolni. De, amikor még Pécsen beadta a Művészeti Alapba a tagfelvételi kérelmét, amit ha jól emlékszem, figyelemre sem méltattak. A Szövetség helyi szervezete (Bizse János, Kelle Sándor, Martyn Ferenc, Lantos Ferenc, Simon Béla) „élből elkaszálta”. Magatartása, életvitele, művészi tájékozódásának iránya, a medicinában mutatott jártassága és érdeklődésének a szokásosnál tágasabb köre együttesen tényleg előhívta környezetéből az egyértelmű és polárisan szembenálló értékeléseket. A hatvanas évek végén azonban már csak részlegesen felel meg az *art brut* köreiben elvárt/elképzelt szellemi és stiláris igazodás-mentességnek, előtört belőle a megnyilatkozás tágasabb felületeken érvényes vágya. Mozdulatait, tájékozódását az autodidakta önművelésre irányuló szándéka, a „hivatalos művészet” működésének megértése és megismerésének igénye is motiválta. Ezért a „budapesti korszak” 1970-nel kezdődik. Ez a hivatalos művészé válást és egy, a korábnál

tágasabb körben hatékony művész önazonosságát megalapozó időszak, amelyben egyébként még a szellemi szabadfoglalkozásukat fenyegető veszélyt, a „közveszélyes munkakerülését” is segítette kivédeni a tény, hogy 1970-72 között főállású, munkakönyvvel rendelkező múzeumi grafikus lehetett. 1972 –ben romantikus találkozóhelye lett néhány művésznek az állatkerti oroszlánbarlang. Itt ismerkedett meg Csorba-Simon Szemadám Györggyel, Prutkay Péterrel, Orvos Andrással, Halmy Miklóssal. Ugyanebben az évben Major Kamill a Dunán felhajózott Bécsbe, onnan Párizsba utazott és elkezdődött máig tartó franciaországi élete. A Váci úton lévő közös műtermüket Csorba-Simon feladta, mert se munkája, se pénze nem volt. A Váci útról minden holmiját Budakeszire szállította, nagymama házának padlására és elment a Bakonyba. Ugyancsak 1972 –ben készült első homokkőből faragott kőportréja a Virgie Nagyi. Első megrendelését Fehérváry Páltól kapta, aki a szomszédja volt. Fia, Péter egy számottevő Csorba-Simon gyűjtemény birtokosa.

Édesanyja, Bánó Mária is festett róla egy többször, több formában hivatkozott portrét, pasztellel, 1961-ben, ez a kép Mana lánya tulajdonában van, Budapesten. 1973-ban a budapesti Műszaki Egyetemen rendezett Kopernikusz pályázaton két nagyméretű festménnyel szerepelt. 1973-ban a Bábolnai Állami Gazdaság meghívására (Burgert Róbert volt ekkor az igazgatója) lovakat ment rajzolni. A gazdaság a támogatásért látványos lovas képeket és lóábrázolásokat szeretett volna kapni, Csorba-Simon ellenben csak a patkókat és a kengyeleket rajzolta, mert

ezek archetípusai érdekelték leginkább. Az ösztöndíj folyósítását gyorsan beszüntették. A ló és szerszám tanulmányokból készült kb. 50 darab 100 x 70 cm-es fekete-fehér monotypia. 1975-ben ezekből rendezett kiállítást a szentendrei Vajda Lajos Stúdió pincegalériájában (VLS). Mezei Ottó nyitotta meg a kiállítást és Barcsay Jenő ezekkel a firkákkal fogadta tanítványának, A Barcsay Mesternek tulajdonított mondás, hogy „na, hová fogsz te kilyukadni, Simon?” Csorba „magán-mitológiájában” egy alappont lett, a mondathoz bonyolult rajzok, festmények tartoznak. Barcsay ajánlotta és mutatta egyébként be a magyar progresszív művészek alkotásait gyűjtő Vass Lászlónak, aki szerzett Csorbától képet a gyűjteményébe. Barcsay ezt mondta egy szűkebb baráti körben: „Csorba-Simon az egyetlen olyan művész, aki az orvosgyetemen hivatalos medikusként a Barcsay - anatómia alapján volt képes letenni a szigorlatát. Őt tehát ezennel tanítványomnak tekintem és mi egy mester egyetlen kötelessége? Vevőt szerez a tanítványának! Minden egyebet a fiatal művész önállóan meg tud magának szerezni, de vevőhöz csakis a mester képes hozzásegíteni, mert a mester a garancia a vevő számára. Ezért hát kedves Csorba-Simon, bemutatom Neked Vass Lacit, a cipészt, aki képeket fog vásárolni tőled!” 1973 – ban ment először életében autóstoppal Erdélybe és a román tengerpartra, Konstancába. De ellátogatott a festett moldvai fatemplomokhoz, és a csángó magyarokhoz is. Még ebben az évben, ugyancsak 1973-ban a Gobelin Házipari Szövetkezetben munkakönyves állása lett, gobelin előfestőként, grafikus ter-

vezőként dolgozott. Ezt a munkahelyét 1975-ig, a Képzőművészeti Alap tagság elnyeréséig meg is tartotta. Mint háziipari bedolgozó, nem volt kmk-s (közveszélyes munkakerülő) ami abban az időben rendkívül fontos volt, így a személyi igazolványában állandóan lennie kellett egy bejegyzésnek, ami bizonyította, hogy van munkahelye, hogy a társadalomra nézve nem veszélyes elem. 1974 –ben a Bakonyba került, Hárskútra, a Hudi - tanyára, ahol méhpásztorként alkalmazták, így 50 méhkaptárra ügyelt. Kiolvasta gyertyafénynél az összes Dosztojevszkijt, miközben megadóan viselte a Bakonyban gyakorlatozó orosz katonák éjszakai rajtaütéseit, amik emlékeztették a a pécsi Piliván - féle házban megélt rendőrtámadásokra (1967-1969). Az itt készült konstruktív és transzparens monotípiák alapján lett 1975 nyarán tagja a Képzőművészeti Alapnak. Mivel ekkor már egy éve abbahagyta iszákos életformáját, Szigetmonostorra költözött 1975. január elsejével és szentendrei művésszé vált. Személyi igazolványában az állt, hogy „művész”, képgrafikus. Hárskútról egyenesen Dombay Győző műtermébe vitte minden anyagát. Itt zsúrizta le a hatalmas mennyiségű grafikát D. Fehér Zsuzsa művészettörténész, aki hivatalosan hangoztató véleménye és közszerepléseiből következő világnézeti megfontolásai ellenére egészen a haláláig nagyra becsülte Csorba-Simont és elfogadta munkáit is. Igen furcsa személyes konfliktusok játszottak közre abban a drámai tényben, hogy Dombay Győző műterméből el kellett vitetni a „Lipótra”. Máig homályos körülmények között két hét elteltével örökbefogadó apja, dr.Csorba Ede ügyvéd kihozta az elmeogyógyintézetből és

felajánlotta neki, hogy Szigetmonostoron vásárol számára egy olyan házat, mint amilyenben Hárskúton is lakott.

1988-ban Barcsay Jenő halálát követően rendezett „Barcsay tanítványok” című szentendrei tárlaton jelentős munkákkal szerepelt. A kiállításon bemutatott Halálveszély I-XIV. grafikai sorozat alcíme értelemszerűen ez volt: „Na, hová fogsz Te kilyukadni, Simon?”. Ez egy konkrét üzleti ajánlat volt, abban az időben. Eladta az anyai örökségét és mintha megmentette volna az életét is, Szigetmonostoron minden egyéb külső segítség nélkül, teljesen magára hagyatkozva képes volt új életet kezdeni.

1974 – ben az értelmiségi körökben igen jó nevű Jókai Klubban nyílt gyűjteményes tárlata. Ezt a kiállítást Frank János nyitotta meg, akinek szereplése és kiállása Csorba-Simon mellett több irányban is utat nyitott a számára. Frank Jánossal is igen jó barátságban maradt annak haláláig.¹⁴ Néhányszor még megnyitotta Csorba-Simon kiállításait, és több cikket írt munkáiról, kiállításairól, személyiségéről. Ezt az 1974-es kiállítását tekintette egyébként művészi pályafutása „sorsfordítójának”, mert az egész eddigi anyagát lezsűrizte D.Fehér Zsuzsa és hivatalos lajstromba lettek véve ezek a képei. Másrészt a megnyitón ott volt a boglári kápolnatárlatok számos alkotója: Galántai György, Hász István, Csáji Attila, Szemadám György, Prutkay Péter, Orvos András, Halmi Miklós, Dombay Győző, Swierkiewicz Róbert, Keserű Katalin, Verebély Kincső, (akinek öccse, Kopány Párizsba hívta meg, 1990-ben), és sokan mások. Amire nagyon büszke volt ekkoriban

Csorba-Simon, hogy nagyanyja, Kacskovics Virgínia, a felsőmocsoládi kastély egykori úrnője, Bánó Iván felesége, Bánó Mária édesanyja is ellátogatott a Jókai Klubba. Ő volt élete eddigi egyetlen homokkő szoborportréjának a megrendelője. A *Nagyi* című portrét egyébként még 1972-ben faragta Budakeszin.

1975 - január elsején tehát Szigetmonostorra, a Kossuth utca 11. szám alá költözött. Szemadám György meglátogatta itt és egy fotósorozatot készített róla, amit írásos riporttal is kíséretelt. Ezt a meglepő anyagot azonban csak 1995-ben adta át Csorba-Simonnak, miután elkészítette vele is az *HarcKépek* sorozat egyik epizódját. Major Kamillt is felhívták a forgatás alatt Párizsban, felkeresték a vajdahunyad várát a Vásorligetben, ahol még mindig működik a Grafikai Műhely. Most Fekete Zsuzsa vezeti ezt a szakkört, akit még Csorba-Simon „képezett ki” 1972-ben. Ő azóta ezen a helyen van és ha felkeresi, bármikor festhet nála egy képet. A filmforgatáson is ez történt. Feltűnt benne Dombay Győző is, akiről ugyancsak forrásértékű adatok találhatóak ebben a filmben. Azért tűnik izgalmasnak Szemadám György riportja Csorba-Simonnal 1975-ben, Szigetmonostoron, mert Csorba-Simon kezében még ott parázslék a cigaretta csonkja, a háttérben látszik a háza is a házszámmal, stb. Továbbá legalább három versét leírta saját kézírásával, amik egy sci-fi szerű utazásról képzett beszámoló. Szemadám egyébként úgy mutatta be Csorba-Simont, mint egy időutazót, akivel neki sikerült először és utoljára riportot készítenie. Mintha egy *madarat* fotózott és szólaltatott volna meg? Is-

merve madármegfigyelő elhivatottságát, amit Vörösváry Ákossal együtt üznek, egyáltalában nem volt váratlan, vagy szokatlan, ha Csorba-Simonban egy *jómadarat* lát, aki még beszélni is tud. Szemadám Györggyel a kapcsolata megszokással is folyamatos. Megnyitotta 2002-ben az Örökmozgó Moziban rendezett Tárlatát is. Egyébként a 80-as években ő is művész terapeuta a Lipóton, amikor Csorba-Simon még a SOTE Nappali Szanatóriumában, a Kulich Gyula téren (ma Kálvária tér) szervezte a Mentonopon Csoportot. Ezzel esik egybe Swierkiewicz Xertox Csoportja a maga „Dolgos meditációival” címmel, így alig gondolható, hogy rájuk ne hatott volna az a Mentonopon, ami 1980-1986 között olyan komoly figyelmet irányított Csorba-Simon tevékenységére. Keserü Katalin is megemlítette őket az alternatív művészetekről írt jelentésében, amikor azt megírta az Új Művészetben és kiállításukat megrendezte az Ernst Múzeumban.¹⁵ 1975 –ben Szentendrén, a Vajda Lajos Stúdió Pincegalériájában Mezei Ottó művészettörténész nyitotta meg a kiállítását. Ezen Csorba-Simon festőművész édesanyja, Bánó Mária úgy jelent meg Szántó Piroskával karöltve, mint akinek ekkor teljesedett ki az élete. 1975 -ben még hosszabb időt töltött a Kecskeméti Művésztelepen, itt barátkozott össze Berki Violával, akivel a kapcsolatot annak sajnálatosan korán jött haláláig fenntartotta. Berki Viola illusztrálta Csorba-Simon *Rajzolt Filozófiájának* a köteteit, és neki köszönheti egy sor pályatárs ismeretségét, további barátságait. (Pogány Gábor, Somogyi Győző, a tornási állatorvos Merics Imre, akinek bekerült a

gyűjteményébe és jár magán művésztelepére, Nagy Előd, Szombathelyi László, aki a szigetmonostori házába ajándékozta Picuri nevű tarka macskáját, Csákváry Nagy Lajos, Sümegi György művészettörténész).

Kisbéren temették el az édesapját. Vezérkari őrnagy rangban ő volt annak a Vattay altábornagynak az első tisztje, aki a Don kanyarból hazahozta a magyar sereg egy részét. Simon László katonaként a Bakonyban, Bakonysáráknynál esett csapdába. Egy konspirációs manőverben egy Ibrányi nevű tiszt is lepaktált a németekkel és megakadályozta, hogy létrejöjjön a Horthy féle kiugrás a németekkel kötött szövetségből. Simon László nem értesült arról, hogy csapatszerepével fel kellene vonulnia a Vérmezőn, hogy támogassa Horthyt, ugyanakkor megtagadta a németek parancsát, hogy rongyos seregével védelmezze visszavonulásukat Bakonysárákány és Kisbér területén. A parancsmegtagadás és az árulásnak tűnő szabotázs miatt statáriális eljárást kezdtek ellene. Az ítélet meghozatala előtt állítólag öngyilkos lett. Többen nem értik azonban, hogy egy tiszt, hogy löheti fejbe magát oly módon, hogy utána hetekig haldokoljon? 1954-ben, amikor Csorba Simon László 11 éves lett, édesapját rehabilitálta a Nagy Imre kormányzat és antifasiszta hősnak kijáró tisztelettel temették újra el Kisbéren. A város ma saját halottjaként ünnepli Simon Lászlót és évente, szeptemberben, Simon László emléknap van a városban. 2007 márciusában az UNIX Sportklub szervezésében, megrendezték itt a 100 km-es Országos Bajnokságot, aminek a Simon László Emlékverseny címet adták. Csorba nevében a

rehabilitált apai név miatt maradhatott meg a Simon is, csak kötőjellel: Csorba-Simon László Iván a hivatalos neve. Ebből kreálta a Csorba Simon művésznevet és ezért többen Simonnak nevezik. A 2007-es első 100 km-es Országos Bajnokságon kitette két grafikáját, elérte, hogy lovakat (vágótázo méneket) ábrázoló Csorba grafikáért versenghettek a futók. A versenyzőknek tetszetek a grafikáim. 1-es rajtszámmal maga Csorba is pályára lépett. A győztes 8 óra alatt futotta le a 100 km-es távolságot, Csorba ez alatt az idő alatt 50-km-t, de benne volt a versenyben, bízatta a résztvevőket. Édesapja tiszteletére egyébként létrehozott egy alapítványt, a Simon László Közhasznú Alapítványt, aminek Kisbéren van a székhelye.

Csorba-Simon művészi kibontakozása kitarzott, lassú, számos párhuzamos futamot tartalmazó folyamat, amit a különmű egyidejűségek szakadatlan egymásba játszása jellemez. Mert különműnek tetszik az önvizsgálatból kibontakozó erős lélektani megalapozás szándéka és a művészi jelenlét fizikai terjedelmének fokozására irányuló igény, a professzionális művészi megoldások csodálata és a profán megnyilvánulások felértékelése. Különmű a pszichés automatizmusok, rögtönös képzettársítások ad hoc lejegyzésének eredménye és különmű a műterem sarkába odakészített kisebb, nagyobb alapozott vásznak sora, amelyek rendszerszerűen alakulnak át képes üzenetké. Különműnek látszik a művészettel leszámolás indulata és a művelését nagy személyes drámákkal, de megalkuvásoktól mentesen gyakorló intellektuel cselekvésvágya. A kulturális klíma, amelyben

a kézműves kreatív tevékenységnek az általa kívánatosnak és művelhetőnek tekintett módja elhelyezkedik, kétféleképpen is értelmezhető. Topográfiai és a művészi érlelődés szempontjából Pécs a hatvanas évek közepén ideális helyszín. Távol van mindentől, miközben itt él Martyn Ferenc és itt tevékenykedik, ide kötődik az a nagyon fiatal művészkör is, amely lényegében a Martyn tanítványok közül verbuválódik. Lokális művészettörténeti szemle kívántatik e ponton, ami csak ritka kivételektől eltekintve képez közös halmazt azokkal a megnyilvánulásokkal, amelyek fővárosi szerepkörben, Budapesthez kötődően mutatkoznak említésre méltónak. És ez a második mérlegelési lehetőség. Budapest titkos művészettörténetében a hatvanas évek közepén éppenséggel a második és harmadik nyilvánosság közegében mutatkoznak a változást sejtető mozgások, amelyek viszonylag sebesen jutottak el a tényleges nyilvánosságig. A dogmatikus művészetpolitika és kiállításpolitika háttérben a tájékozódás tiltott – megtűrt irányai is érzékelhetővé váltak, számottevő befolyással voltak a pályájukat indító fiatalabb nemzedékekre. Új kiállítóhelyek jelentek meg, új típusú információkat nyomtattak ki és izgalmas csoportprogramok, baráti körök „fészkeltek” be magukat kisebb művelődési házak klubjaiba, kollégiumokba, stb.

Ma már világosan látható, hogy valamiféle különös összhang jellemezte a nemzedéki szempontból korántsem egységes „hátsó vonalakat”, amelyek alaprétege volt a tér és idő azonos pontján létező ember én-, és önazonosságának felmérésére, illetve reprezentációjára irányuló

kísérlet. Ma identitáskeresésnek mondanánk mindazt, ami ekkor Pécssett és a pécsiekkel Pesten történt, és ennek az emocionális-intellektuális igénynek a mozgásaiból következett mindaz, amit alkotások, kiállítások valószínűsítenek. A „kritikus tömeg” hiányából következően igen csendes forradalomnak lehetett csak tekinteni a Csontváry, Vásárhely, Kondor Béla jelképezte körhöz viszonyítható elmozdulásokat, még azt is mondhatnánk, hogy bizonyos értelemben a klasszikus modernség egyik, a harmincas-negyvenes években megjelenő integratív európai tendenciája válik főmotívummá ebben az azonoságkeresésben, a Martyn képviselte Abstraction-Création szelleme.

1966-ban, Pécssett ezt írta egy képe alá: „Semi ágán ül szívem, kis teste hangtalan vacog, köréje gyűlnek szelíden, s nézik, nézik a csillagok.” József Attila verséből vette ezeket a sorokat, és Kóczán György orvosdoktor barátjának ajánlotta ezt a munkáját.²¹ Kóczán pszichiáter és szociológus lett, együtt jártak a pécsi orvoskarra, együtt söröztek és sakkoztak. Kóczán titokban gyűjtötte Csorba-Simon képeit, korai halálát követően Gergő fia felkereste a festőt, elvitte és megmutatta neki édesapja képgyűjteményét. „Igen megrázó volt szembesülni egy szeretett barát „poszthumusz” megnyilvánulásával.” – írta Csorba-Simon. Kóczán Gergely Csorbánál hagyta „kölcsonbe” az említett, egészen különös frottage technikával firkált, színes tusrajzát. Flerkó Béláné, Csorba-Simon egykori anatómia csoportvezetője ugyanebből a szériából egy 1969-es lappal rendelkezik, egy *Any gyermekkel* cíművel. Ami éppenséggel azért

fontos, mert ebben az évben hagyta ott az egyetemi padokat, és lett most már kizárólag a képzőművészet kérdéseivel foglalkozó „szabad” értelmiségi. Ahogy említi: „termékenyek voltak azok a 60-as évek, abban a pécsi környezetben, ahol Martyn Ferenc egymaga képviselte mindazt, ami európai és magyar! Körülötte lényegtelennek tűnt, hogy van-e fővárosi vagy vidéki művész-identitás. Kós Lulu pl. egyenesen miatta érkezett Pécsre, hogy megalkossa a Bóbita Bábszínházat, akárcsak Kecskeméti Kálmán is, aki nemrég dolgozatban emlékezett Martyn Ferencre, aki ha élne, 100 éves lenne...”²² Persze, mindenki máshonnan közelít azokhoz a 60-as évekhez. Engem azonban többnyire lefelejtettek a listákról! Ebben egységesek a különböző csoportok. Vajon mi lehet ennek az oka? „– írta egy levelében Csorba-Simon. Úgy ítélte, hogy amikor 1964-ben Pécsre érkezett, a városban már olyan mértékben „kifejlett művészeti közélet pezsgett, amellyel nem sikerült összhangba kerülnie”. Úgy találta, hogy a legfiatalabb erőket magához vonzó Lantos Ferenc és festőköre elutasító volt vele szemben.”²³ „Rétfalvi, a szobrász is fegyelmezni óhajtotta a fenegyerekeket, akik a Művészeti Gimnázium szép növendékeit kerülgették! Dombay Győzővel, Major Kamillal és Swierkiewicz Róberttel ellenben jó barátság alakult ki. Ha ránézek ezekre a most hozzám került grafikáimra, tiszta szívvel állítom, hogy független munkák és máig friss erőt sugallnak.” Abban az időben, egy medikus tollából igen meglepő lehetett ilyesmit látni, és elfogadni, kételkedés nélkül!” Besorolhatatlanságom ma is nehezíti érvényesülésemet, de vannak,

és lesznek maecenások, akik a művészet örökösei! Nekem is jutott belőlük, szerencsére. Édesanyám volt az első maecenas, aki mindezt nekem adta.” – hangzanak a kezdés nehéz pillanatairól a visszaemlékezés talán nem mindenben igazságos szavai.

A hatvanas években még kegyelettel idézett és hatalmi jogosítványokkal is ellátott akadémiai képzettség kultikus „sine qua non-nak” látszik a művészi minőség elfogadtatásában. Lényegileg és sorsszerűen határozta meg felfedezések és törekvések, eredmények és kvalitások rendeződését. A professzionális művész és amatőr, a műkedvelő sok (jog)következménnyel járó és hangsúlyozott megkülönböztetése, mint előítélet, máig súlyos örökségünk. A hatvanas évek végén és a hetvenes évek elején a Pécsi Műhely jelentősége elsősorban ott mutatkozott meg, ahol az amatőr művészeti mozgalom ezerszer hangsúlyozott és eleve vereségre ítélt keretei között szervezett és csoportos kiállással nyomtatékot lehetett adni a súlyosan dogmatikus és politizált-ideologizált szakmai közéletben a következő lehetőségeknek:

- a. eredeti vizuális minőségek felfedezése, a műalkotás funkciójával analóg, annak intenzitását megvalósító tárgyak létrehozása nem függ közvetlenül össze a munkamegosztás kívülről osztogatott szerepeivel, a tényleges érték a művészetben megszülethet művészeti intézmények határain kívül is,
- b. hogy a szokatlan irányú művészi tájékozódás eredményeként a személyes kultúra, világlátás és formai eredetiség szabadsága poétikai tényezővé válhat,

c. hogy az eredmények megmutatásában, vagyis a közönséggel megformált kapcsolatokban nem szükséges a hagyományosan kialakult fórumokra vágyakozni, hiszen annyi más „tapadási felület” kínálkozik még.

És még egy mozzanatot feltétlenül meg kell itt említeni. A Pécsi Műhelyt közvetlenül megelőző formációk, azok tagsága vidéken kezdte meg munkáját olyan programmal, ami részben összehangzott a világművészet bizonyos törekvéseivel, azok morális és szakmai céljaival együtt. Az idő haladtában bizonyos tisztázások következményeként jelentős „visszanyesések” játszódtak le ebben a csoportban is. Magyarázatuk részint világnézeti, de döntően a művész életformával kapcsolatos előítéletes okokra vezetett vissza.

Csorba Simon, Major Kamill, Dombay Győző, Gellér B. István, Bocz Gyula elszigetelése a később Pécsi Műhelynek nevezett csoporttól alapvetően stiláris, a művészet küldetését eltérően megfogalmazó és gyakorló magatartások miatt következett be. Jól jellemzi ezt a program keresése és megtalálása. Kassák nevének említése gyakori ekkor. A Pécsi Műhely indulásakor is ösztönösen találták meg a tagok az akkori nemzetközi trendekkel harmonikusan összehangzó, és izoláltsága okán oly rokon Kassákot példaképnek. Művei ekkoriban mérsékelten ismertek, de a fiatal generáció érdeklődése nem kerülte meg személyét, a tudományos kutatás is nagyobb figyelemmel fordul az aktivizmus felé. Jelentőségét azonban a hatvanas évek végén már senki nem vonta kétségbe azok közül, akik a magyar művészet progresszív tendenciáinak

folytonosságát feltételezve vissza tudtak nézni a század első évtizedeire. Vagy, mint a magyar modernizmussal genetikusan összekapcsolható képzettársítás, vagy, mint pontos történeti tények megragadását sürgető jelkép, idéződik a szerény manifesztumokban Kassák Lajos neve.

Kassák Lajos 1970-ben még friss halála, valamint a romantikától látszólag mentes, józan észjárás, mely ha olykor leegyszerűsítő is volt, mégis megfoghatóvá tett egy, a jelen komplikált viszonyaiból kivezető programot. A kassáki „képarchitektúra” és az itthon még szándékolatlan idegennek preparált „nyugati művészet konstruktív tendenciái” Pécssett példamutatóan kapcsolódtak össze a magyar származású, ugyancsak Pécssett született Vasarely 1960 körüli tevékenységével.

Alig hihető, hogy Csontváry 1963-as újrafedezése, a legendás fehérvári kiállítás csupán hangulati értékű következményekkel járt az akkori – részben a „pályán kívülről” startoló - fiatal generációban. Ez a nemzedék felismerhette, hogy Csontváry a maga tényleges történeti idején (mely a hatvanas években is elvesztegetettnek, keletiesen lassan folyónak) valamint terén (mely a hatvanas években is zártnak, ellenőrzöttnek, egy lefojtottan ellenszenves politikai kurzus által meghatározottnak tetszett) kívül kerülve, rendkívüli eredetiségű, magát vállaló és bukott, romantikus implikációkkal magához vonzó életművet hozott létre.

A 60-as évek második felétől máig jellegzetes párhuzamosságot figyelhetünk meg: az intellektuális, filozofikus, nyíltan vagy rejtetten politizáló konceptuális objekt szereteágazó jelenlétét (Atta-

lai Gábor, Donáth Péter, Erdély Miklós, Jovánovics György, Szentjóby Tamás, Tolvaly Ernő). A másik póluson pedig az art brut és az egészen nyers, elementáris kifejezésmód számos, személyre szabott változatát (Bogdándy Szultán Zoltán, Dombay Győző, Elek István, Szeift Béla, Ujházi Péter, Várnagy Ildikó, Vető-Zuzu).

A magyar, közelebből a Pécshez kötődő és megújuló képzőművészet ma még nem feldolgozott, de a kollektív emlékezetben mégis biztos pozícióval rendelkező alakja Dombay Győző. Legutóbbi kiállítása (2005. október, Pécs, Dante Café) bizonyította, hogy a hatvanas évek közepétől kibontakozó művészi irány a maga integratív – dekoratív minőségével egy, az aktuális korszak reprezentációjának szokásos és elvárt szintjét messze meghaladó életművet jelent. Amelynek interpretációja éppenezért várat magára, hiszen igen kevesen voltak csupán, akik felismerték Dombay jelentőségét. Márpedig tragikusan korai halála után megnőtt volna azoknak a felelőssége, akik hozzáértően szólhattak volna munkáiról. Kevesen tették. Ő maga ekkor már természetesen nem lehetett önmaga szakmai érdekeinek védelmezője. Aztán a sebesen érkező, egyre frissebb irányzatok kissé elvonták a figyelmet ettől a bámulatosan gazdag életműről, aminek az eredménye a majdhogynem teljes felejtés lett.

Dombay Győző első nagyobb kiállítását Pécssett a POTE KISZ klubjában rendezte 1968. januárjában. Már ezen a bemutatkozáson is láthatóvá vált, hogy a független – elvont szemlélet, amely vezet, sokkal inkább gyökerezik a költészetben, népzeneben és népi kultúrában,

mint az ábrázoló tematikus művészeti hagyományban. Ennek megfelelően, munkái sokkal inkább a gyerekrajzok, vagy Paul Klee emlékeit idézték, mint korának soron lévő tendenciáit. Képeit az irkafirka szabadsága, lidérces vagy kedvesen mesélő alakzatok, a természetes elhasználódás nyomai, üszkösödések és köznapi tárgyak költői átlényegítésére irányuló törekvések jellemezték. Az első kulturális-művészeti inspiráció minden bizonnyal összefüggésben van avval a ténnyel, hogy édesapja az őskor nagyhírű kutatója, múzeumigazgató volt, s, hogy a város közepén elhelyezkedő régészeti osztály épületében volt a lakásuk. A prehistorikus tárgyak ornamentális díszítményei, a tárgyformák összefogott, mégis izgalmas kontúrjai, az időtlen hangulatával való korai találkozás mind olyan feltételek lehettek, amelyek alakították a művészetek iránt már igen korán érdeklődést és fogékonyságot felmutató fiatal művész. A csaknem minden fellelhető anyagot művészetté formáló Dombay Győző életművében alapvető szerepet kap a képelemeknek kollázsszerű felhasználása. Nem csak festményeibe applikál papírdarabkákat, hanem a hatvanas évek végén készített legtöbb művén a fatáblára ragasztott kivágatokat (pl. tapétatépéseket) festi körül és egészíti ki különböző faktúrajátékokkal (pl. megrepesztett olajfesték), foltokkal és piktogramokkal.

Major Kamillal, Csorba-Simonnal és Swierkiewicz Róberttel, a korszak Pécsről induló, ugyancsak figyelemre méltó módon eredeti szellemiségű alkotóival jó barátsága alakult ki, amit számos közös kiállítás követett. Hasonlóan kiváló kapcsolat

lat kötötte őt a Kaposvárott tevékenykedő Hevesi András zeneszerzőhöz, aki pl. Dombay Győző *Színek* című versére vonós-kvartettet komponált. A magyar művészettörténeti irodalom igen komoly adósságot róna le avval, ha Dombay Győző monográfiája elkészülhetne.

1967. tavaszán kibérelt Pécssett egy püspöki tulajdonban lévő romházat, a Piliván - féle villát a Kaposvári utca és a Magaslati út torkolatában. A bérbeadónak az volt a kikötése, hogy tegye lakhatóvá a félig romos hajlékot, tartson rendet a környezetében, és ha ezt így teszi meg akkor egy éven át nem kell lakbért fizetnie. A város fölött ez volt az első igaz műterme. „Igaz, se fűtés, se világítás, se víz, semmiféle komfort sem volt, de eme korlátozás volt egyúttal a szabadságom sarokköve is! Baráti köröm buzgó segítségével sikerült berendezkednem itt. Petróleumlámpa fényénél tanultam, olvastam, festettem, rajzoltam. Professzorok és a környék kocsmázó linkjei egyaránt meglátogattak. Flerkó professzor és felesége, Vera is egy látogatás alkalmával vásároltak tőlem több grafikát. A földi és az égi nő, egy pár! Az égi anya, máig a hálószoba falán, míg a földi mása a szekrény alatt, elfektetve porosodik. Mindkettő majd nálam találkozik, fut össze ismét, hogy felidézsem általuk azokat a 60-as éveket, ott a pécsi villanegyed frekventált helyén.” – hangzik az emlékezés erre az időre.

1969-ben, ősszel kiállítást rendeztek Csorba-Simonnak a Budapesti Műszaki Egyetem Irinyi utcai Kollégiumának galériájában, és nem tért vissza Pécsre. Próbálta megtartani, illetve feleleveníteni a kapcsolatait a Pécsről ismert

művészekkel. Konfliktusokkal teli életének ekkor meglehetősen nehéz szakaszát kezdte el, ahogy maga mondja: "Mivel meglehetősen türelmetlen voltam, több bajt hoztam magamra a kelleténél, és még sok víznek kellett lefolynia a Dunán, mire „futóművésszé” alakultam. „ A később még felemlegetett „futóművészeti” pozíció ebben a mostani összefüggésben a megnyugvás, kibékülés rokonszáva.

Igen nagy jelentősége van annak, ahogyan a Kulich Gyula téri (Kálvária tér) Nappali Szanatórium festő, rajzoló, színjátész, narkózó, graffitiző Mentonopon csoportja a 80-as évek emlékeivel ma átészínezi Csorba-Simon tevékenységét. Amiben a „csoport” és az együttlét meg nem szűnő kulcsfogalmak, a rajzban is előadott, sokat mondó „organogram” készítésének motívuma. De tele vannak a személyes élet alakítását befolyásoló mozzanatokkal is ezek az emlékek. Volt ebben a kompániában például egy fiú a „nyóckerből”, akit Meta névvel illetett, és aki annak idején kihívta Csorba-Simont egy privát futóversenyre a Városligetbe. Jól lehagyta a Mestert, de ezt a tényt Csorba-Simon értékelte, és hozzátette: „Rendes volt tőle, hogy nem a többiek előtt alázott meg, mint a Kodó, aki az első FutaPesten hagyott le. Szóval ezek a srácok tettek futóvá és most itt jönnek az „aszódiak” ?²⁴

A csoport, az együttműködés körében mindennapi tennivalói közé tartozott 2005-ben egy örömfutás akció Székesfehérváron, ekkor azonban csak 12 órát engedélyezett a rendezőség. A 2005-ös közösen festett kép létrehozásában egy Pécsről elszármazott, művészeti gimnáziumban érettségizett és kirakatrendezést tanult,

Zsolnay kerámia stúdiót végzett hajléktalan művész volt a segítségére. Az „Ecset mestere” című portréfilmben is szerepelt ez az Orbán Lajos, aki vállalja nevét és sorsát is a nagyvilág előtt. Alakját izgalmas rajzokban örökölte meg a hajléktalanszálló foglalkozásai során. A 2007-es, 24 órás kísérletet egy Tőölélés akció előzte meg, 4 kilométerrel a futás helyszínétől. 2007-ben, 64 éves korában pedig egy 24 órás Örömfutást rendezett a S(klerosis) M(ultiplex) jegyében, amelynek során a székesfehérvári Halesz ligetben egy nonstop performanszt is megvalósítottak. Ennek keretében közösen festettek egy 10 méteres képet, szarvassal, emberrel, fával. Csorba-Simon maga is lefutott 60 kört (60 km), miközben felügyelte a 24 órán át tartó közös festés folyamatát. Mindevel összefüggésben az édesapja emlékezetére rendezett emléknapon Kisbéren arról adott elő, hogy milyen lehetőséget kínál a beteg emberek számára az alázat és a hit. Nézete szerint az akaratgyenge beteg, aki képes elfogadni betegségét és nem a harcot választja, hanem a „felsőbb erőt”, akire rábízhatja magát, végre megpihenhet, és újult erőre kaphat. „Aki ugyanis kialakítja a helyes hozzáállást saját állapota, sorsa, önmaga valóóságához, az elfogadja élete minden stációját. Aki a helyes tájékoztatás birtokában leteszi a fegyvert, képes lehet arra is, hogy együtt tudjon élni betegségével. Aki a helyes betegségi tudat birtokosa lesz, azt viszont már lehet akarat erővel rendelkező embernek is nevezni.”²⁵ És belefogalmazza saját önmegismerésével kapcsolatos felismeréseit is a szövegébe: „Ha pl. rendszeresen edz és magából kihozza a

legjobbat, annak van Istene, annak esélye van életminősége javítására.” Mit ért a festőművész Csorba-Simon ezen kijelentések alatt?

Történetek, példák sora teszi elfogadhatóvá érvelését, amiben a művészet és mindennapi élet, a művészet gyógyító funkciói és kapacitásai szinte rituális összetömrődésben lesznek (be)láthatóvá. Mindezekben ritmusok és arányérzék tagolják a folyamatokat, olykor titokzatos kijelentések, bizonyításra nagyonis rászoruló programok, amik azonban mindezek ellenére magukkal ragadóak tudnak lenni. Felszabadító erejűek. Művészet-szerűek.

A sclerózis multiplex betegsége pl. fájdalmasan ágyhoz láncolja az embert. A Halesz ligetben találkozhatott Csorba-Simon Mónikával, aki öt év leláncolt állapotából tört ki, erőnek erejével mozogni kezdett, majd egy év alatt eldobta a mankóit (mintha egy női Forrest Gampot alakított volna) és a fehérvári örömfutás 24 órája alatt összesen 36 kilométert kocogott, segítség nélkül. Erről és hasonló tapasztalatokról bőséggel beszámolt a PTE MK Művészetterápiás tagozatának gyakorlati kurzusain és bemutatta elkészült kép anyagát. A 2007-es fehérvári képet Csorba-Simon a Simon László Alapítvány támogatta művész-baráti kör három tagjának részvételével hozta létre. A Lipót ellehetetlenülésével a Magyarok Házának Arany János termében, HABARTS' név alatt kezdett működni 2006-tól egy csoport Csorba-Simon vezetésével.²⁶ A monográfia megírásának idején (2007) annak a fejlődésnek már összefoglalhatók a stációi, amelyben az egykori pszichiátriai páciensek képesek önmagától működő baráti kört létrehozni és fenntartani.

Ugyanez vonatkozik az aszódi fiatalemberekre is, akik a bűnelkövető életforma miatt kerülnek peremhelyzetbe. Sajátélmény alapon van összehasonlítási alapja a különféle megvonások hatásainak értékeléséhez. Az aszódi fiúnevelő intézet munkatársa, ahol szükség van rá, akit Simonnak hívnak, aki művészként megidézheti a Somlai Artúr alakította lélekmentő figurát. A Dózsa Módszertani Központ munkatársaként pedig az otthontalan, gyógyíthatatlan dagantos betegek művészetterápiájával foglalkozik. Az itt szerzett tapasztalatokat megosztja az egyetemi hallgatókkal. Nem olyan időket élünk, amelyben mindennek jól érthető oka és eredménye van, és amelyben olyan könnyen észre lehet venni az összefüggéseket. Csorba-Simon stratégiai hangolású próféciaikban jelzi, hogy most jött el a „Valahol Európában” ideje a „számmunkra, akik meg szeretnék előzni a soron következő háborúkat.”²⁷ Most jött el a „szarvasűzők” ideje, a magyar „tűzszekerek” is kezdenek befűteni a kazánokba és az „indul a bakterház” hangulatában kezdjük összeszedni magunkat. Miért ne éppen Aszód lenne az a hely, ahonnan elementáris erővel jelentkezne a kitörni vágyó, sportolni akaró fiatal, aki nincs elkényeztetve a sorstól.” Talányosan és mégis szép képekkel folytatja fejtegetését: „Sajnos a gyertya másik vége is ég, aki pedig itt pislákol, annak az exitus sorsa jut. Ami szintén a porhüvelyen át való kijutással jár. Az életből, a halálba. A Dózsa tehát a halál, míg Aszód az élet?”²⁸ Egymás tükörképe, inverze a két szó. Köztük található a felépülő művészek sorsa, a baráti kör...Ilyen példa lehet Sugár Gábor, akit a MAOE nem vett

fel, de 2007 nyarán a Magyar Festők Társasága tagjai közé sorolta. Egmaga intézett mindent, ahogyan ezt minden művész szabadon tesz, mindig, amióta világ a világ.” Mindezen adatok azonban már nem a pályakép kitüntetett figyelemmel kezelt első periódusához tartoznak. Csupán megkerülhetetlen kényszerként követelik, hogy Csorba-Simon László tevékenységével összefüggésben a vele megtörtént minden „bekövetkezést” személyiségének eddigi teljeségéhez társítsuk, elsősorban azért, mert ez a tömörödés a legelső és legutolsó adatokat egyformán tartalmazó művészeti tevékenységben érhető tetten.

Jegyzetek:

- ¹ Budapesten született 1943. szeptember 6-án. Kaposváron, a Tancsics Mihály Gimnáziumban érettségizett 1961-ben. A budapesti Állatorvostudományi Egyetem hallgatója 1962-1964-ben. A Pécsi Orvostudományi Egyetemen folytatta tanulmányait, 1964 és 1969 között. A Művészeti Alapba 1975-ben vették fel. 1998-ban pályázatot nyert egy művészetterápiás módszertani kötet megírására HOGYAN címmel. 2001-2002-ben. Megfestette a ZARÁNDOK című sorozatot és OLTÁRKÉPET festett a felsőmocsoládi Bánó Mária kastély kápolnájába.
- ² A család Magyarország ma is élő történelmi családjainak egyike. A família okiratilag bizonyíthatóan csaknem nyolc évszázados múltra tekint vissza. Ez a szerteágazó nemesi család számos ágból áll, a rokonok a világ minden részében megtalálhatók, de ami biztos, hogy idén július 7-én összejöttek mintegy 350-en, a teljesen önerőből felújított ősi családi kastélyban Felsőmocsoládon
- ³ Szinyei Merse Pál (1845, Szinyeújfalú - 1920, Jernye): Pacsirta. 1882. Olaj, vászon, 163 x 127 cm. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

- ⁴ Valóságos kitüntetései is vannak, melyek között talán a legfontosabb A Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje, amit 2005-ben vehetett át képzőművészeti és művészetterapeuta tevékenységéért.
- ⁵ Levél Aknai Tamásnak. 2007. június 27.
- ⁶ Aknai Tamásnak 2007. július 4-én írt levelében
- ⁷ ugyanitt
- ⁸ Angyal Endre művészettörténész, ekkor az MTA pécsi Dunántúli Tudományos Intézetének munkatársa.
- ⁹ Együtt munkálkodásuk ekkor már évtizedes múltra tekintett vissza. Együtt laktak Majorral az Anna utcai albérletben. Major Kamill (1948. Perkáta) két évi budapesti tartózkodás után, 1972-ben Franciaországban, Párizsban telepedett le. A párizsi Ecole Nationale Supérieure des Arts Décoratifs-ban szerzett diplomát, ahol jelenleg is tanít. Kapcsolata a magyarországi művészeti élettel azonban nem szakadt meg; részt vesz itthoni kiállításokon, ill. Franciaországban élő művészek csoportos bemutatkozásait szervezi Magyarországon. Hosszú ideig a Père-Lachaise temető szomszédságában lakott, ahol fotók százait készíttette. Később e „motivumgyűjtő” tevékenységét más temetőkre is kiterjesztette. Ezekből született a *Le Livre des Morts* (Holtak könyve) szita-albuma 1978-ban. A fekete és fehér, színes és színtelen, telt és üres közötti metamorfózist kutatja; az anyag örök átváltozását, hogy az emberi test, az írott és vésett szövegek maradványainak prezentálásával tudatosítsa bennünk az ember és kultúrájának mulandóságát, s kitapogassa az emlékezet határait.
- ¹⁰ Csorba Simon már idézett 2007. július 4-én írt levelében
- ¹¹ Mezei Árpád (Budapest, 1902 - New York, 1998) művészettfilozófus, művészeti író. 1924-ben az *IS*, 1931-ben az *Index* c. folyóiratok szerkesztője, 1945-ben az Európai Iskola alapító tagja volt. Marcel Jeannel közösen több művészetelméleti munka szerzője. Az 1960-as években pszichológusként dolgozik, 1975-től az Egyesült Államokban élt. Válogatott tanulmányai 1984-ben, majd legutóbb 1993-ban jelentek meg. Major Kamillról

- is jelent meg tanulmánya. Major rue Bagnolet-ben lévő lakása egyébként kedvelt párizsi tanyája volt a magyar emigrációnak, Bálint Endre is többször tartózkodott ott.
- ¹² Gyarmathy Tihamér (Pécs, 1915 –Budapest, 2005). 1933-tól a Képzőművészeti Főiskolán tanult. 1937-1939 között tanulmányutakat tett Nyugat-Európában, megismerte Hans Arpot, Étienne Beöthy, Bretont, Mondriant. 1945-től az Európai Iskolának, majd az Elvont Művészek Magyarországi Csoportjának lett tagja. A Galéria a 4 Világtájhoz alapítói közé tartozott. Baráti kapcsolatban állt Kassák Lajossal és Kállai Ernővel. 1971-ben nyugat-európai körutat tett, Belgiumban dolgozott és állított ki. 1973-ban afrikai körúton járt. Irodalom: Aszalós Endre, Gyarmathy Tihamér, (Mai Magyar Művészet, 51), Budapest, Képzőművészeti Alap, 1979., Sinkovits Péter, Gyarmathy Tihamér, (Új Művészet Könyvek), Budapest, Új Művészet, é. n. , Várkonyi György, Gyarmathy, Pécs, Jelenkor, 1992.
- ¹³ 2007. július 4.
- ¹⁴ FRANK János *művészettörténész (Budapest, 1925. június 11.–Budapest, 2004. június 13.)* 1951-től Magyarországon és külföldön rendezett kiállításokat, azokat előkészítette, katalógusokat szerkesztett. A Kutatási területe a XX. sz.-i és a kortárs művészet, továbbá a tárlatrendezés elméleti kérdései. Katalógus előszavakat írt, műkritikát, cikkeket, memoár-cikkeket, glosszát, interjúkat, tanulmányokat. 1964-től rendszeresen publikált az ÉS-ben, 1973–1989 között a The New Hungarian Quarterly kritikusa, 1979–1984-ben a Budapest (havi szemle) szerzője. 1977-ben Munkácsy-díjat kapott; 1995-ben MAOE díjas; 1996-ban Ipoly Arnold Éremmel tüntették ki, 2003-ban Széchenyi-díjjal jutalmazták életművét. Fő művei: *Szöllősi* [Endre] (Corvina, 1974); *Szóra bírt műtermek* (Magvető, 1975); *Szabó Vladimir* (Corvina, 1976); *Paizs* [László] (Képzőművészeti Alap Kiadó, 1979); *Az eleven textil* (Corvina, 1980); *Makovecz Imre* (Corvina, 1980); *Román György* (Corvina, 1982); • *Czóbel* (Corvina, 1983); *Magyar plakát 1945–1985* (kat. tan., Műcsarnok, 1985); *Tisztelet Berczeller Rudolfnak* (kat. tan., VII. Nemzetközi Képzőművészeti kiállítás, Műcsarnok, 1978); *Dunántúlról a fények - Gyarmathy Tihamér-ről* (Németh Lajos 60. születésnapjára, tanulmányok – az ELTE és az ELTE művészettörténet tanszék kiadása, 1993); *Tisztelet Jankovits Józsefnek* (kat. tan., VIII. Nemzetközi Képzőművészeti kiállítás, Műcsarnok, 1990); „Kis véssőütések” – *Csiky Tibor – 1932–1989* (ÚM, 1991/2); *Tárlatok-Szertartások* (a Műcsarnok kiadása, 1992); *Enclaves-Zárványok, Maria Lugossy, francia, német és magyar nyelven* (Birdyland Editions, Paris, 1992); *Harasztj István* (Új Művészet Kiadó, 1993); *A Műcsarnok negyven éve 1950–1990, tanulmány* (a Műcsarnok kiadása, 1996); *A kinetikus szobrász, Harasztj István életmű-katalógus tanulmány* (Műcsarnok, 1998); *Tasista geometria, Hencze Tamás pályája* (Holmi, 1998/VII); *szöveg=életmód, Nagy Judit katalógus-tanulmány* (magánkiadás, 1998); *Előbb a kocka, aztán az emberfő, Gulyás Gyula katalógus-tanulmány* (Ludwig Múzeum, 1999). Irodalom: Bán András: *Beszélgetés Frank Jánossal* . (Hatvanas Évek – Képzőművészeti Kiadó, MNG, Ludwig Múzeum kiadása, 1991); Kovalovszky Márta : „Mezítlábás művészettörténész” – Frank János, 1925–2004. In = Holmi, 2004. 8. Szeifert Judit: *Apologéta vagyok nem kritikus - interjú* In= ÚM, 1999. Tévéfilm: *A látvány apostola* (1998, szerk. riporter.: Beke László, rendező: Dessewffy Zsuzsa)
- ¹⁵ Keserü Katalin Új Művészet, Ernst Múzeum
- ¹⁶ Interjú a Taccsvonal című sportműsorban. LÁNCHEID Rádió, 2007. június 25-én, hétfőn, 13-13.50. között
- ¹⁷ Felnőtt egy generáció, amely csak kicsiny hányadában tart igényt az örökölhető képekből ismert, hagyományosan patriarchális és békehangulatú városi társadalom szerepkészletére. A klasszikus pécsi városiak, a „tüke” idélen, korszerűtlen figurává vált. Alig maradtak, akik még képviselik a „régii Pécsi” előbbieken futólagosan érintett hagyományait. A városi integráció (intézmények és hatásuk) és differenciálódás (személyes, emocionális viszonyok, családi kapcsolatok, barátságok, körök stb.)

szerves folyamataiban zavarok álltak be. Szinte elképzelhetetlen, hogy az utóbbi két évtized megrázkódtatásai mint zúzták szét Pécs városának hagyományos társadalmi szerkezetét is. Munkanélküliek és „bevándorlók” sokasága öntötte el a várost, őket Pécs nem tudta integrálni, nem biztosíthatta számára a városi polgár öntudatát, értékfélést, műveltségét. Kapcsolódási lehetőséget leginkább a munkahely és a lakótelep jelent.

¹⁸ A város legújabb kori képzőművészeti életében nem nehéz olyan csomópontokat találni, amelyekre visszautalva mintegy eleve elrendeltnek tűnik, hogy Pécs a modern európai művészet alakulásához hozzá fog majd járulni. A Bauhaus magyar, Pécsről elszármazott tagjai, Breuer Marcel, Forbát Alfréd, Weininger Andor, Johan Hugó, Molnár Farkas, a majdnem két évtizedet a párizsi Abstraction-Création közegében munkálkodó Martyn Ferenc, a Martyn közelében felcseperedő Keserű Ilona, Lantos Ferenc a progresszióknak páratlan pályáit hozták létre. Tevékenységük a modern képzőművészeti *couleur locale* kialakításában alapvető fontosságú volt. Az említett mesterek mellett a város múzeumi, képzőművészeti gyűjteményei is az egyetemes kultúra normáinak megragadását és konvencióvá emelését szolgálták. Művésztelepeink a kerámiaművészet és szobrászat hazai központjai voltak két évtizeden keresztül. A Zsolnay Múzeum és a Kerámia Biennálék az iparművészeti kultúra jobbítását hozták, a Csontváry, Vasarely, Schaár Erzsébet állandó kiállítások a magyar-európai „áthallásokra” tették érzékennyé közönségüket. A Modern Magyar Képtár a nemzeti művészet egy-két egyedülálló fejezetét Pécssett teszi megragadhatóvá.

¹⁹ A második nyilvánosság. XX. századi magyar művészet. Összeállította Hans Knoll. Enciklopédia Kiadó, 2002.

²⁰ Bercsényi kollégium, Csokonai Művelődési Ház, József Attila Művelődési Ház, stb.

²¹ Dr. Kóczán György (1943-2003) orvos, filozófus, a POTE, később a Pécsi Tudományegyetem tanára volt. A társadalmi beilleszkedési zavarokkal, közelebbről az

öngyilkosságokkal foglalkozott, e témában nagyszámú tudományos közlemény szerzője.

²² Kós Lajos (1927-2008)) grafikus, Jászai díjas bábművész, a Pécsi Nemzeti Színház örökös tagja, Bóbita Bábszínház létrehozója. 1997. augusztusában nyílt meg Bostán állandó magán-kiállítása. (Kodály u. 39.) A Bóbita alapítója 30 éves működésének legszebb dokumentumait, a legsikeresebb előadások bábjait helyezte el itt. A hajdani parasztház helyiségeiben és kertjében mintegy 150 báb érzékelteti Kós Lajos sokoldalú életművét.

²³ Lantos Ferenc (1929) képzőművész. Munkásságát Pécssett fejti ki, mesterének Martyn Ferencet tekinti, akit 16 éves korában ismert meg. 1965: Pécs-Baranya művészeti díja; 1977: Pécs város művészeti díja; 1981: Baranya megye közművelődési díja; 1993: Munkácsy-díj; 1998: Pro Civitate; 2007: A Magyar Köztársaság Kiváló Művésze-díj. 1970-1972 között a Pécsi Tervező Vállalatnál dolgozott, középületekre tervezett főleg zománc homlokzati és belső díszítéseket. 1952-től foglalkozik tanítással. A pécsi Művészeti Szakközépiskolában ő indította el a képzőművészeti oktatást, tanítványai közé tartoztak az 1970 körül szerveződő újkonstruktivista és konceptualista kör, a részben általa alapított Pécsi Műhely tagjai (Ficzek Ferenc, Halász Károly, Kismányoki Károly, Pinczehelyi Sándor, Szíjártó Kálmán és mások). Tanított a pécsi Tanárképző Főiskolán és a műszaki főiskolán. Tokajban (1969-1979), Pakson (1979-1985) és Almamelléken (1988-tól) képzőművészeti táborokat, ill. szakköröket (Pécsi Vizuális Műhely, 1979-1985) vezetett. 1997-ben DLA fokozatot szerzett. A Pécsi Művészeti Szabadiskola vezetője.

²⁴ Utalás arra, hogy 2007-ben Aszódon, a fiatalok bünelkövetők intézetében kezdett művészetoktatással foglalkozni.

²⁵ Csorba-Simon László levele Aknai Tamásnak. 2007. szeptember 24.

²⁶ A Habarts' baráti kör tagjai hetenként egyszer találkoznak, és együtt dolgoznak 17 és 19 óra között. Csorba-Simont csak akkor hívják, ha meg szeretnének valamit

beszélni vele. Illetve ő akkor jelenik meg, ha van valami aktuális, elvégzendő feladat. A kör egyik része pl. a fehérvári Örömfutáson is részt vett 3 fővel, a másik része pedig Kisbéren, egy kiállításon szerepelt, ahol Vonat témájú munkáikat állították ki, mert ez volt a pályázati felkérés és részt vettek a Simon László Emléknap rendezvényein. „Az alkotókör kilépett a medicina védőszárnyai alól, elszakadt a hagyományos kreatív terápiák sémáitól. Olyan nyitott műhellyé alakult, amelyben a vezető magatartásával azonosulók és az ellene lázadók egyforma mozgásteret, kibontakozási lehetőséget kapnak. Csorba iskolájából a pszichiátriai osztály óvodának látszik. A személyzet tagjai olyan óvónők, akik nem engedik felnőtté válni a rájuk bízott gyermekeiket. A Csorba-csoport a demokráciát nem reggel 8-tól du. 4-ig, nem heti kétszer egy órában a nagycsoport idején, hanem folyamatosan gyakorolja.” A Csorba-Simon féle csoportok a medicinális függő helyzetükből kiszakított pszichiátriai betegek önálló vállalkozásainak hatnak In = Gerevich József: Terápiák társadalma - társadalmak terápiája. Magvető Kiadó, Budapest, 1983., Gyorsuló idő sorozat.

²⁷ Valahol Európában. Magyar film, 1947, fekete-fehér, 104 perc, rendezte Radványi Géza. A film meséje: Simon Péter karmester egy romos várban él, itt várja a békét. A II. világháborúban elárvult, hontalan, éhes gyerekek csapatba verődve kóborolnak, így találják rá Simonra. A gyerekek és a muzsikos között barátság szövődik. Együtt védik meg várukat az egyik gyerek halála árán az ellenük hergelt falusiaktól, és közösen harcolnak ki a fogságba esett társaik kiszabadulását. Véget ér a háború. Simon Péter az ódon kastélyt hivatalosan is a gyerekek otthonává teszi. Csorba-Simon a főszereplő Somlai Artúrra tett utalást.

²⁸ Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI) Dózsa György úti Átmeneti Hajléktalan Szállója